

Laïcitat i acció de govern¹

Antoni Serra Coll i Calaf*

Primer de tot, felicito el director d'Estudis Molletans, perquè ha tingut el mèrit que un dissabte al matí s'ha trobat a la sala de reunions tantes persones entusiasmades. He tingut una sorpresa molt agradable.

La meua intervenció es divideix en quatre parts:

1. Introducció
2. Marc des del qual s'actua per a l'acció de govern català
3. L'objectiu d'afavorir la convivència
4. L'objectiu de vetllar pels drets de llibertat religiosa

1. Introducció

A l'estat espanyol, a part de la «Direcció general», que abans es deia de «Asuntos religiosos» i ara es diu de «Relaciones con las confesiones», que és de tot l'estat, només Catalunya té una Direcció General d'Afers Religiosos, és a dir, un organisme dedicat a la relació entre el govern i les confessions religioses. Crec que això ja és un senyal que el govern de Catalunya dóna importància al fet religiós. En altres autonomies es vehicula de maneres diverses: a través d'Immigració, de Drets Civils, de Justícia... Aquí, la Direcció General es va crear l'any 2000 i s'ha volgut mantenir.

La diversitat de creences ha existit sempre a Catalunya, però amb la immigració s'ha fet més evident, i la presència de les religions que podríem anomenar «minoritàries» ha crescut en nombre de persones. La Direcció Ge-

neral d'Afers Religiosos disposa d'un mapa dels centres de culte de les diverses religions a Catalunya, que va encarregar a un equip de sociòlegs de la Universitat Autònoma, l'ISOR (Investigacions en Sociologia de la Religió). No existia a cap altre lloc un cens com aquest, però ara l'estat espanyol ha iniciat aquesta feina de recerca, molt convenient perquè només algunes confessions tenien un cens dels seus centres.

Segons aquest mapa, l'any 2007 hi havia a Catalunya 2.534 centres de culte habitual de l'Església Catòlica (aquí no comptaven les ermites o llocs on es celebra missa una vegada l'any) i hi havia 916 centres de les altres confessions. D'aquests, teníem 453 esglésies evangèliques, 170 oratoris islàmics, 147 salons del Regne dels Testimonis de Jehovà, 42 centres budistes, 30 hinduïstes, 18 esglésies ortodoxes, 16 centres de l'Església Adventista del Setè Dia, 14 centres de l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies, 10 de la Fe Baha'i, 6 temples sikhs, 6 centres taoistes i 4 sinagogues jueves.

Aquest nombre va augmentant i en aquest moment tenim 1.031 centres de confessions minoritàries a Catalunya (dels 916 que teníem el 2007). Proparament farem una presentació d'aquest mapa per detectar com està en aquest moment, però ara només vull remarcar que aquesta diversitat cada vegada es fa més visible.

En aquest context, el govern de Catalunya es proposa, tal com consta en el seu Pla, «fer de la laïcitat el prin-

* Directora general d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya. dgarc.vicepresidencia@gencat.cat

1. Transcripció de la conferència feta a la sala d'actes del GIRO de Mollet el 13 de juny de 2009.

cipi que regeixi la convivència ciutadana, que impulsi la construcció d'un espai públic basat en els drets humans, en els valors de la pluralitat, de la tolerància i del respecte democràtic per a totes i cadascuna de les opcions filosòfiques i religioses». Sota aquesta directriu, la Direcció General d'Afers Religiosos es proposa fomentar, des de la laïcitat, la convivència i el respecte als drets de llibertat religiosa, de pensament i de consciència, objectius que explicaré en apartats posteriors.

2. Marc des del qual vol actuar el govern català

El marc de la nostra actuació és la laïcitat; allò que anomenem la «laïcitat catalana», perquè a Catalunya tenim un model de relació i de convivència que és propi. La paraula «laïcitat» fa referència a una relació, no hi ha laïcitat si no hi ha relació. De vegades s'utilitza la paraula en un sentit diferent, com a sinònim de no religió, d'ateisme o d'agnosticisme, i no és això. La laïcitat és la separació, la distinció entre el poder polític o les administracions públiques i les confessions religioses, en el sentit que el govern, com a govern, no s'identifica amb cap confessió religiosa ni amb cap altra opció de pensament. El govern no és catòlic ni islàmic ni ateu, oficialment com a govern (i cada persona del govern és el que vulgui ser), en el sentit que cap confessió religiosa ha de pretendre ser la oficial, ni pretendre estendre's a través del govern o les administracions públiques.

Aquesta separació, precisament, és allò que permet que hi hagi un espai on càpiguen totes les opcions religioses i de pensament. El fet que el govern no faci seva oficialment cap religió facilita que totes tinguin llibertat per existir en l'espai social, el govern les respecta totes, de manera que

la laïcitat és el sinònim del respecte a la diversitat. La laïcitat permet, doncs, vetllar pels drets de llibertat religiosa i, alhora, perquè no siguin imposades a ningú les creences de cap confessió religiosa. Per tant, la laïcitat no és el laïcisme entès com una bel·ligerància contra les religions, sinó al contrari: és el marc que afavoreix la convivència en un pla d'igualtat amb respecte, amb tolerància, entre totes les possibles opcions. Ara bé, els drets de llibertat religiosa, com tots els drets, tenen uns límits, no hi ha un absolut, aquí. I aquests límits són les lleis democràtiques comunes de què ens hem dotat. De manera que en cas de conflicte, han de prevaler les lleis comunes, allò que val pels drets de tothom. La mateixa llei de llibertat religiosa diu que hi ha uns límits, com són la seguretat, la salut, els drets de les altres persones. Per tant, doncs, respecte al màxim a totes les opcions religioses fins que, si es dona el cas, topem amb les lleis comunes de tots i de totes les ciutadanes, que engloben també tots els que practiquen una determinada fe.

D'acord amb aquesta idea, el model de laïcitat catalana no prohibeix els símbols religiosos personals en els llocs públics. Per exemple, el departament d'Educació permet que els alumnes vagin vestits com vulguin mentre això no impedeixi la comunicació o el currículum que han de seguir, i penso que, d'això, ens n'hem de felicitar; jo he vist les noies musulmanes amb el mocador posat però fent gimnàstica. Ara bé, tampoc no permetem excepcions a les lleis, al contrari d'un altre model que s'ha seguit en altres llocs, que en nom de la llibertat religiosa permeten excepcions, de manera que es creen una mena d'illes culturals de grups que no formarien part de la mateixa normativa comuna. Així per exemple, a Catalunya està prohibit enterrar els

cossos sense taüt. Això ho voldrien diverses confessions religioses si fos possible: el judaisme, per exemple, però això no està permès i, per tant, no es fa. Un altre exemple: a Catalunya és obligatori anar amb casc per conduir una moto i si un sikh porta un turbant perquè el seu precepte religiós li diu que no s'ha de tallar els cabells, això no l'eximeix de portar la protecció que mana la llei, s'ha de complir la llei. Un altre exemple encara: els animals s'han de sacrificar d'acord amb una normativa sanitària i el que no es pot fer quan se celebra la festa islàmica del Sacrifici, és sacrificar els animals com es fa en d'altres països on no hi ha aquesta normativa.

En aquest context de laïcitat, des del govern no tenim inconvenient a assistir a actes religiosos de totes les confessions si ens ho demanen. Aquesta laïcitat no és l'exclusió, la ignorància o deixar tancades les religions en el seu local o la seva vida privada, sinó que entenem que, si hi ha ciutadans que estan celebrant una festa i demanen la presència d'alguna autoritat, fan un reconeixement de les institucions del país. I també al revés: que hi vagi algú representant la Generalitat o l'Ajuntament, que és també un reconeixement d'aquella institució religiosa; només faltaria que poguéssim anar a actes esportius o d'altres menes i no poguéssim anar a actes religiosos. De vegades, les coses es confonen, però no pot pensar ningú, per exemple, que jo em pugui identificar amb la fe catòlica, l'evangèlica, la jueva o la islàmica pel fet que vagi a tot arreu; no és això, és el respecte mutu que ens demostrem.

3. Afavorir la convivència

A Catalunya la convivència ja es dona, en general, i n'hem d'estar orgullosos. La societat catalana s'ha de sentir molt satisfeta del seu nivell de

Montserrat Coll, directora general d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya, durant la seva conferència el 13 de juny de 2009.

tolerància i de respecte. De vegades, potser no som prou conscients de les coses bones que tenim. Des de fora de Catalunya ens han cridat a explicar aquesta situació a molts llocs de l'estat espanyol i també a Europa (França, Bèlgica) perquè des de fora es veu que aquí hi ha aquest nivell de relació.

Del que es tracta, és d'afavorir aquest clima. En aquest sentit, aquestes són algunes de les coses que hem fet:

1. Donar a conèixer la realitat religiosa de Catalunya: el mapa de la diversitat religiosa, la tasca social dels religiosos i de les religioses catòlics en favor dels més necessitats, que és una realitat poc coneguda, ja que ells ho fan amb molta discreció... etc. La informació ajuda a conviure, a superar els tòpics, els prejudicis i els malentesos.
2. Signar convenis de col·laboració amb les diferents tradicions religioses i també amb la Lliga per la Laïcitat; perquè hi ha moltes aportacions que fan les religions

en favor de la societat i això s'ha de reconèixer: aportacions en favor de la mateixa convivència o per la incorporació dels nous nadius a Catalunya o en favor dels drets humans, o també per la igualtat de gènere fins a les últimes conseqüències en favor dels drets de les dones; per la mediació en conflictes, per l'assistència religiosa en centres penitenciaris i en centres hospitalaris —que cada vegada ha de ser més plural—, etc. Tenim signats convenis amb l'Església Catòlica, el Consell Evangèlic, el Consell Islàmic, les esglésies ortodoxes, les comunitats jueves, la coordinadora d'entitats budistes, les esglésies de Filadèlfia, la Fe Baha'i, la Lliga per la Laïcitat... i estem oberts, si es dóna aquesta aportació en favor de tota la societat, a signar més convenis.

3. Oferir línies de subvencions a les entitats religioses, que no són per a la fe o per al culte, sinó per actuacions en favor de tota la societat, de tot allò que pugui repercutir en favor de la convivència a Catalunya.
4. Hi ha una feina més amagada, que no es veu però que també fem si ens ho demanen, que és de suport als municipis, tant als ajuntaments com a les comunitats locals si necessiten informació, orientació o mediació.

4. Vetllar pels drets de llibertat religiosa

Aquest és un altre dels objectius que tenim. Això no vol dir que avui no es pugui practicar ja la llibertat religiosa, però hem d'intentar que es pugui continuar fent i es pugui fer encara millor. En aquest sentit, destacaré dues actuacions.

Una és una sèrie de guies de recomanacions que editem, dirigides a diversos àmbits. La primera que vam fer va adreçar-se a l'àmbit hospitalari; la segona anava dirigida als municipis, pel tema de la festa islàmica del Sacrifici i la tercera va dirigida a les empreses funeràries. Ara n'estem preparant una per a escoles, tal com diu el Pla del govern, i una altra dirigida a les presons. Totes tenen diversos apartats explicats d'una manera senzilla i clara. Un apartat està dedicat a la legislació: recull la legislació en favor dels drets de llibertat religiosa i la legislació que marca els límits d'aquests drets en cada àmbit. Una altra recull en forma de fitxes quins serien els desitjos o la voluntat de cada confessió religiosa en cada àmbit: per exemple, què pot demanar en un hospital un evangèlic, un testimoni de Jehovà; què pot demanar en una presó un musulmà... quina seria la seva voluntat. Una tercera part recull les propostes d'actuació que nosaltres fem en favor del respecte dels drets de llibertat religiosa i alhora, dins els límits de la legislació. Aquestes propostes d'actuació recullen moltes coses que ja s'estan fent, perquè primer fem un estudi previ i veiem que els professionals de cada àmbit moltes vegades ja han trobat solucions, perquè la realitat va per davant dels documents escrits. Ho recollim i ho oferim en forma de suggeriment, per si a algú li pot servir.

L'altra actuació és el projecte de Llei que hem enviat al Parlament sobre centres de culte. M'agradaria explicar una mica què diu aquest projecte de Llei i què pretenem.

El projecte de Llei té dos objectius

1. Ajudar que es pugui exercir el dret de llibertat de culte
2. Posar una normativa mínima en mesures de seguretat, d'higiene i per no causar molèsties.

El primer, en el projecte de Llei, es concreta en l'article 4, que diu que els municipis, els ajuntaments, han de preveure zones d'equipaments comunitaris on s'admetin els usos religiosos de nova implantació. Urbanísticament, en el Pla General, els ajuntaments han de dir en quina zona o zones d'equipaments comunitaris del municipi es permet que s'hi instal·lin nous centres de culte. Això no significa que els ajuntaments no hagin de pagar terrenys ni de donar res, encara que el projecte de Llei tampoc no prohibeix fer-ho. Es tracta de fer una previsió d'on es poden ubicar les entitats religioses que necessiten un lloc per trobar-se —que no vol dir tampoc que es prohibeixi en altres llocs— sinó que se sàpiga on està permès l'ús religiós i que s'autoreguli segons les necessitats. No és dir molt, però és un petit pas dir que els ajuntaments han de tenir present que la demanda de centres de culte existeix i que en algun lloc s'han de poder obrir.

L'altre objectiu es concreta dient que s'establiran unes mesures mínimes de seguretat i d'higiene. Penso que en el segle XXI, que hi hagi d'haver una sortida d'emergència a partir d'un cert nombre de persones reunides o uns extintors, no és dir cap cosa estranya. Actualment, això no està previst per als centres de culte, a la legislació actual no es té en compte.

Hi ha la Llei de la policia d'espectacles i locals de pública concurrència, que en la llista de centres no contempla els centres de culte. Hi ha municipis que apliquen aquesta llei, no hi ha res més, i algunes confessions es pregunten: com és possible que ens tractin com si fóssim un espectacle? Hi ha una altra llei, referida a les activitats nocives i perilloses per al medi ambient, que tampoc contempla els centres de culte, i hi ha municipis que apliquen aquesta llei a aquests centres.

La disparitat de criteris actual és lògica, perquè no hi ha una normativa específica i cada ajuntament se'n surt com pot: hi ha centres a qui se'ls demanen les dues llicències, d'altres una, d'altres que no en tenen cap... Potser estaria bé que hi hagués un mínim regulat i això és el que pretén aquest projecte de llei.

També hem mirat de no causar molèsties innecessàries; els centres que ja existeixen tindran un tractament a part, especial; hi haurà cinc anys per adaptar-se, mirarem de donar ajudes; hem exclòs els centres que estan en l'inventari del patrimoni cultural català, de manera que els centres de culte —quasi tots són de l'Església Catòlica— que tenen un mínim valor arquitectònic o artístic, estan exclosos d'aquest projecte de llei. Ara s'està debatent al Parlament i no sabem com acabarà el text, hem de deixar que les institucions facin la seva feina.

Conclusions

Nosaltres intentem actuar des de la laïcitat (aquesta laïcitat que en diem catalana), que és el respecte a totes les opcions de pensament, de consciència i de religió, perquè totes puguin exercir el seu dret en llibertat. No subvencionem la fe; no obstant, sí que donem ajuts per allò que pensem que és en benefici de tota la societat i aquí hi intervenen diversos departaments de la Generalitat, ja que hi ha molt a tenir en compte en el que fan les confessions religioses en favor de tothom.

I tenim en compte els límits marcats per les lleis comunes, de manera que quan hi ha un conflicte entre una llei i un desig o una norma religiosa, allò que preval és la norma comuna. Pensem que això no és anar contra les religions perquè, com diuen alguns filòsofs, precisament perquè les religi-

ons creuen en un Absolut, o són conscients d'allò que és relatiu i d'allò que és més important, són capaces d'evolucionar i, per tant, són capaces d'adaptar-se als temps nous i a la cultura del moment: canviar allò que és secun-

dari i allò que són adherències històriques o culturals. I per tant, pensem que no és anar contra els drets de la llibertat religiosa considerar que les lleis democràtiques han de passar per sobre.